

I. IZLAGANJA

Franjo Emanuel Hoško

RAZLOZI NASTANKA BOGOSLOVNOG SJEMENIŠTA I BOGOSLOVNE ŠKOLE U SENJU

Prof. dr. o. Franjo Emanuel Hoško, Teologija u Rijeci
UDK: [377.5/6 : 254.4] 262.3 SENJSKO-MODRUŠKA +
262.12 JEŽIĆ, I. K. (497.5 SENJ) "1806/07" (091)
Izlaganje na znanstvenom skupu

Nakon što je Habsburška Monarhija za cara Leopolda II. (1790.-1792.) dana 18. siječnja 1791. dokinula tzv. generalna sjemeništa, tj. državne ustanove za odgoj i obrazovanje budućih svećenika, biskupi su mogli uspostaviti visoke bogoslovne škole s pripadnim odgojnim zavodima, sjemeništima. To je dopuštenje iskoristio senjsko-modruški biskup Ivan Krstitelj Ježić (1789.1833.) i u Senju uspostavio sjemenište i bogoslovnu školu. Riječka nadbiskupija i Gospićko-senjska biskupija stoga opravdano slave častan i vrijedan spomen: visoki jubilej 200. godišnjice osnutka ovih zavoda, nastalih u jozefinističko vrijeme, ali bitno upravljenih sustavno odgoju i obrazovanju svećeničkih kandidata.

Ključne riječi: Senjsko-modruška biskupija, Senj, Ivan Krstitelj Ježić, sjemenište, visoka bogoslovna škola.

Častan je i vrijedan spomena visoki jubilej 200. godišnjice osnivanja biskupijskog sjemeništa i bogoslovne škole u Senju. Te je ustanove uspostavio Ivan Krstitelj Ježić, senjsko-modruški biskup "s najdužim stažom"; vodio je, naime, kao biskup Senjsko-modrušku biskupiju od 1789. pa do 1833. godine.¹ Povijest tih biskupija spominjat će ga zbog više pothvata koje je poduzeo za njezino dobro;² jedan je od tih pothvata bilo otvaranje sjemeništa i bogoslovne škole 1806. u Senju. Prethodno je ishodio od vlade u ugarskom dijelu

1 Mile BOGOVIĆ, Najduži biskupski staž - Ivan Krstitelj Ježić, *Zvona*, 21(1983), br. 1, str. 5.

2 ISTI, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, u: ISTI (priredio), *Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija. Izvješća biskupa Svetoj Stolici (1602.-1919.)*, Zagreb, 2003., str. 77-79.

Habsburške Monarhije, Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća, da ono oduzme franjevcima njihov samostan u Senju i dodijeli ga biskupiji pa je Ježić u taj samostan smjestio tek uspostavljene biskupijske odgojno-obrazovne ustanove.

1. Ježićevo priželjkivanje biskupijskog sjemeništa i bogoslovije

U svom izvještaju „ad limina” 24. prosinca 1795. biskup Ježić, među ostalim, izvještava Svetu Stolicu da se već „sedam godina” trudi oko uspostave vlastitog biskupijskog sjemeništa jer je uvjeren da bi sjemenište bilo na osobitu korist biskupija kojima upravlja. U ostvarenju tog nauma priječe ga trajni ratovi i opterećenost državne blagajne.³ U sljedećem svom izvještaju “ad limina” 12. prosinca 1802. biskup Ježić potvrđuje svoju želju otvoriti sjemenište i u njemu bogoslovnu školu i ponovno ističe da se već “petnaest godina” trudi oko uspostave sjemeništa i da je za ostvarenje tog nauma tražio podršku i pomoć od samoga cara.⁴ U izvještaju “ad limina” 11. lipnja 1814. Ježić izvještava Svetu Stolicu da je 1807. doista otvorio sjemenište, a car mu je godinu dana ranije udijelio 19.795 florena za tu namjenu. U tom je izvještaju također izvijestio da je 1810. sjemenište izgorjelo, ali je obavijestio kako je ono i obnovljeno, dijelom novcem biskupije i dijelom državnim novcem; očekuje da će državnom pomoći posve obnoviti sjemenišnu zgradu pa će sjemenište i bogoslovna škola uskoro nastaviti rad.⁵

3 Mile BOGOVIĆ (priredio), *Senjsko-modruška ili Kravska biskupija. Izvješća biskupa Svetoj Stolicu (1602.-1919.)*, Zagreb, 2003., str. 242. - Kad je riječ o “trajnim ratovima”, onda Ježić očito misli najprije na rat Monarhije s Turskom (1788.-1790.), koji je završio 4. kolovoza 1791. mirom u Svištovu, i zatim na ratove austrijsko-pruske koalicije kojom su se Habsburška Monarhija i Pruska pokušale suprotstaviti Francuskoj koja je 20. travnja 1792. objavila rat Austriji. Taj rat završio je u travnju 1795. mirom u Bazelu. Nakon tog mira Pruska je istupila iz koalicije, a Napoleon je nastavio ratovati protiv Monarhije 1796./77. i osvojio austrijske posjede u sjevernoj Italiji, dok nije 18. travnja 1797. sklopljeno primirje u Leobonu, odnosno 17. listopada 1797. u Campoformiju. Tim je mirom Francuska dobila Belgiju i zapadnu obalu Rajne, Lombardiju, mletačke posjede u Albaniji i otoke u Jonskom moru, a Austrija najveći dio bivše Mletačke Republike, tj. Veneciju sa širom okolicom, mletačku Istru, kvarnerske otoke, Dalmaciju i Boku kotorsku. Uskoro su uslijedili drugi (1779.-1802.) i treći (1805.) rat Habsburške Monarhije s Francuskom. Treći je rat zaključen 25. prosinca 1805. u Požunu nakon teškog poraza Austrije 2. prosinca 1805. kod Austerlitz.

4 *Isto*, str. 250.

5 *Isto*, str. 258.

Ove pojedinosti iz Ježićevih izvještaja “ad limina” valja prosuditi s više pozornosti; nije dovoljno uzeti ih kao cjelovite zapise o zbivanjima. Ježić u svom izvještaju 1795. očito pretjeruje naglašavajući da već sedam godina nastoji osnovati sjemenište. Sedam godina prije njegovog pisma, tj. 1788. godine, nije bilo nikakve mogućnosti da on uspostavi biskupijsko sjemenište i u njemu bogoslovnu školu. Tada je on bio samo pomoćni biskup Aldraga Piccardija, ali to nije glavni razlog nemogućnosti. Glavni je razlog bio što je to bilo vrijeme razmahalog jozefinizma kad u cijeloj Habsburškoj Monarhiji nije bilo biskupijskog sjemeništa već su postojala samo tzv. generalna sjemeništa. No, nije isključena Ježićeva dalekovidnost da ta generalna sjemeništa neće biti duga vijeka, ali je daleko vjerojatnije da se Ježić svojom tvrdnjom želi predstaviti pred Svetom Stolicom kao zauzet i Rimu odan biskup. Generalna sjemeništa prestala su djelovati tek poslije smrti njihova osnivača cara Josipa II. (1790.-1790.), kad je po odobrenju cara Leopolda II. Bečka dvorska kancelarija 4. srpnja 1790. dokinula generalna sjemeništa u austrijskom dijelu Monarhije, dok je generalna sjemeništa u ugarskom dijelu Monarhije car dokinuo tek 18. siječnja 1791. i dopustio biskupima i višim redovničkim starješinama ponovno djelovanje biskupijskih i redovničkih visokih bogoslovnih škola s pripadnim odgojnim zavodima.⁶ Dakle, kad Ježić šalje svoj prvi izvještaj u Rim, tek je prošlo nešto više od četiri godine, a ne sedam godina, otkako su ponovno uspostavljena biskupijska sjemeništa u ugarskom dijelu države i počele s radom biskupijske bogoslovne škole.

Ježić nije ni u svom izvještaju potkraj 1802. Svetoj Stolici odustao od svoje tvrdnje da mu je od 1788. na srcu otvaranje sjemeništa i bogoslovne škole, premda su i u Rimu dobro znali kako su dugo djelovala generalna sjemeništa u Habsburškoj Monarhiji. Te je godine Ježić ipak prešao s riječi na djelo i započeo neposredne pothvate oko uspostave sjemeništa, a za smještaj tih ustanova poželio je franjevački samostan u Senju. U tome je konačno uspio, ali je njegovo nastojanje bilo daleko teže i mučnije nego što to izriče tvrdnja: “Isposlovao je kod cara da mu se dade zatvoreni franjevački

⁶ Franciscus CVETAN, *Constitutiones Maximiliani Vrhovac episcopi zagrebiensis et josephinismus*, str. 28.

samostan u Senju. Ondje je otvorio prvo bogoslovsko sjemenište u povijesti Senjske biskupije”.⁷

2. Franjevački samostan u Senju postaje biskupijsko bogoslovno sjemenište

Franjevci u Senju već u prvim godinama Ježićeve biskupske službe proživljavaju osobite teškoće, a donio ih je rat između Monarhije i Turske jer su potkraj 1787. u samostanu bila smještena 124 vojnika, a 8. svibnja 1788. vojnici su zaposjeli čitav samostan, dok su se franjevci preselili na Trsat.⁸ Na poziv građana vratili su se u Senj 19. kolovoza 1788. godine. No još tri godine nisu mogli u samostan, jer je u njemu i nadalje boravila vojska; oni su stanovali u privatnoj kući. Ni molba Senjana samom caru Josipu II. 9. rujna 1788. nije pomogla da franjevci uđu u svoj samostan;⁹ u samostan su se vratili tek 1791. i prionuli uz obnovu zgrade, jer su im vojne vlasti udijelile pomoć od 600 forinti za popravak samostana. Premda su još 1783. bili prihvatili zadaću voditi senjsku gimnaziju, spomenute su im okolnosti omogućile da tu obvezu prihvate tek 1791. godine i obavljaju je tek nešto više od jednog desetljeća - do 1802. ili 1803. godine.¹⁰ Tada su se, naime, suočili sa zahtjevom biskupa Ježića da napuste svoj samostan u Senju, a teškoće u radu nametnuo je također nedovoljan broj osposobljenih nastavnika kao i pad sveukupnog broja članova pokrajinske zajednice Hrvatsko-primorske provincije.

Franjevci su šest stoljeća boravili u Senju. God. 1795. bilo ih je devet,¹¹ ali su početkom 1806. morali napustiti samostan i predati ga biskupu Ježiću da u njemu uspostavi sjemenište i bogoslovnu školu.¹² Ježić je u drugoj polovici 1802. došao na namisao da te ustanove uspostavi u senjskom franjevačkom samostanu. Svoje je namjere očitovao u jesen 1802. franjevačkom provincijalu Vili-

7 ISTI, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, str. 78.

8 APSLJ, Isto, fol. 87.

9 APSLJ, Isto, fol. 88.

10 Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, str. 213, 214.

11 Mile BOGOVIĆ (ur.), *Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija. Izvišća biskupa Svetoj Stolici (1602.-1919.)*, str. 241.

12 Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002., str. 74, 75.

baldu Grašiću jer se on 30. listopada 1802. pismom javlja senjskom gvardijanu Barlamu Keseru upozoravajući ga da on ne smije pristati na biskupovu želju da samostanu oduzme gornji kat za smještaj biskupijskih sjemeništaraca i njihovih profesora, a franjevcima ostavi samo prizemlje.¹³ Poslije Grašićeva odbijanja zastalo je za trenutak provođenje ove biskupove nakane, ali biskup nije odustao od svojih namjera. Ugarsko ga je kraljevsko namjesničko vijeće podržavalo jer 2. studenoga 1803. potiče provincijala Grašića da svoje studente pošalje na školovanje u Senj,¹⁴ i to čim ondje započne rad biskupijska bogoslovna škola.¹⁵ Da su franjevci prihvatili taj prijedlog, možda bi i nadalje ostali u svom samostanu. U međuvremenu je biskup Ježić ishodio punu suglasnost Ugarskoga kraljevskog namjesničkog vijeća za svoje namjere jer on 2. siječnja 1805. dostavlja svoj ukaz provincijalu Grašiću da franjevci što skorije napuste svoj samostan u Senju te da se nastane u bivšem isusovačkom samostanu u Ri-

13 APSLJ, Isto, fol. 125.

14 Rad filozofske i teološke škole može se pratiti i navedenih godina. Tako filozofsko učilište od 1802. do 1804. djeluje u Klanjcu. Profesori filozofije su Verekund Porenta i Ananija Hostnik (AFSK, Kronika samostana u Karlovcu, str. 203, 204.). U isto je vrijeme bogoslovna škola na Trsatu djelovala sve do 1810. godine. Alojzije Pokorn predaje teologiju svo to vrijeme, a Grašića je 1805. naslijedio u profesorskoj službi Vinko Pance (APSLJ, Protocollum Prov. Croatico-Maritimae, fol. 123). I poslije 1810. nastavila je na Trsatu rad bogoslovska škola, zajednička za obnovljenu Hrvatsko-kranjsku provinciju (AFSK, Liber pastoralium, str. 124). Učilište filozofije nastavilo je djelovati sve do 1810. u Klanjcu (AFSK, Liber pastoralium, str. 99). Na njemu su predavali Verekund Porenta (1802.-1808., 1809.-1910.), Ananija Hostnik (1802.-1805.), Krizostom Fogh (1805.-1809.) i Rajmund Maurović (1808.-1810.). Ukidanjem Hrvatsko-primorske provincije prestala je raditi i filozofska škola u Klanjcu (APSLJ, Protocollum Prov. Croatico-Maritimae, fol. 152), ali je 1811. godine otvorena u Karlovcu. Predavači su bili bivši profesor karlovačke gimnazije Atanazije Saitz i Aurelije Hoerman, a starina Beno Majer vršio je službu odgojitelja studenata (APSLJ, Protocollum Prov. Croatico-Maritimae, fol. 152). Ove su škole organizirale rad prema propisima ondašnjeg jozefinističkog školskog zakonodavstva. Nastavnu osnovu, raspored predmeta i izbor priručnika određivalo je Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće propisujući da redovničke filozofske i teološke škole u svemu moraju ispunjavati odredbe koje vrijede za državne akademije. U učilištu filozofije moraju predavati dva profesora, a četiri u bogoslovskoj školi profesora. Tako 22. svibnja godine 1805. javlja provincijal Grašić (AFSK, Liber pastoralium, 96). Premda su filozofsko učilište u Klanjcu i bogoslovska škola na Trsatu bili privatnog karaktera, njihovi su profesori morali biti osposobljeni za predavanja naslovom doktora ili osobitim ispitom za predavače. Takve su ispite za predavače na redovničkim višim školama mogli kandidati polagati i na zagrebačkoj akademiji. Državne su vlasti vodile puni nadzor nad redovničkim školama. Traže godišnji izvještaj o uspjehu studenata i popis predavanog gradiva. Te izvještaje valja slati zamjeniku direktora visokog školstva u Zagrebu. Osim ovih mjera nadzora, državne su vlasti zadržale pravo inspekcije nad redovničkim školama (APSLJ, Protocollum Prov. Croatico-Maritimae, fol. 144).

15 APSLJ, Isto, fol. 132.

jeci.¹⁶ Provincijal Grašić se 6. travnja 1805. usprotivio i toj odluci naglašavajući da je riječki samostan preblizu samostanu na Trsatu pa franjevci u Rijeci ne bi mogli imati dovoljno prihoda za život. Zato daje protuprijedlog da biskupsko sjemenište bude u Rijeci ili u bivšem pavlinskom samostanu u Senju.¹⁷ Isti je prijedlog 8. veljače 1805. podnio provincijal Grašić i biskupu Ježiću,¹⁸ ali mu on na njega najvjerojatnije nije ni odgovorio. Naprotiv, ugarska vlada novim ukazom 18. veljače 1806. potvrđuje franjevcima svoju prvotnu odluku o neodgodivom napuštanju samostana.¹⁹ Nakon toga biskup Ježić 13. ožujka 1806. zahtijeva da mu franjevci odmah izruče samostan, a njima dopušta da se usele u bivši pavlinski samostan u Senju dok im grad ne podigne novu kuću.²⁰ Ovaj prijedlog o boravku u pavlinskom samostanu nije bio realan. Potvrđuju to kasniji događaji, a i novi provincijal Beno Majer 29. ožujka 1806. u pismu biskupu Ježiću, u kojem moli da franjevci i nadalje ostanu u samostanu, jer će prvih godina biti malo sjemeništara pa sjemeništu neće biti potrebne sve samostanske prostorije. Na kraju svog dopisa Majer moli biskupa da se on zauzme za što skoriju izgradnju novog franjevačkog samostana.²¹

U međuvremenu je gvardijan Barlaam Keser 9. travnja 1806. uložio žalbu kod Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća zatraživši da se franjevcima prije napuštanja samostana dodijeli prikladno mjesto stanovanja i dade puno jamstvo da će u roku od godine dana započeti izgradnja novog samostana.²² Keser je najvjerojatnije primio obećanje da će mu biti ispunjeni zahtjevi, kako se može zaključiti iz njegovog pisma od 10. travnja 1807. godine. Zato su franjevci 1. svibnja 1806. napustili samostan i uselili u kuću baruna Portnera koju im je dodijelila gradska uprava obećavši preko biskupa Ježića 29. travnja 1806. izgradnju novog samostana.²³ Petorica su franjeva-

16 APSLJ, Isto, fol. 137

17 APSLJ, Isto, fol. 138.

18 APSLJ, Isto, fol. 139.

19 APSLJ, Isto, fol. 140.

20 APSLJ, Isto, fol. 144.

21 APSLJ, Isto, fol. 145.

22 APSLJ, Isto, fol. 146.

23 APSLJ, Isto, fol. 148.

ca, a među njima i gvardijan Keser, ostali u Senju još godinu dana iščekujući da im grad započne graditi novi samostan. Budući da grad tijekom godine dana nije ništa poduzeo za njihov prikladniji smještaj niti za podizanje novog samostana, javio je 10. travnja 1807. gvardijan Keser gradskoj upravi da petorica senjskih franjevaca, prema odluci poglavara, napuštaju Senj i odlaze na Trsat.²⁴ Tako je u Senju završila djelatnost i prisutnost franjevaca, potvrđena još potkraj 13. st.²⁵ No, to se nije nikada dogodilo, premda je država željela da u senjskoj bogoslovnj školi nastave svoje školovanje i franjevački studenti teologije koji su još od 1802. boravili i studirali na Trsatu.

3. Ježićevi naumi i jozefinistička država

Iznenaduje odluka državnih vlasti da franjevci trebaju napustiti svoj samostan u Senju jer je prethodno, 2. travnja 1802., car Franjo II. svojom odlukom zaustavio daljnje dokidanje redovničkih samostana.²⁶ No, isti je car ranije, 25. ožujka 1802., potaknuo biskupe na osnivanje biskupijskih sjemeništa i bogoslovnih škola jer je postalo jasno da je najbolji način odgoja i obrazovanja budućih svećenika ako se oni odvijaju pod neposrednom paskom mjesnog biskupa. Car je stoga izričito ohrabrio biskupe na podizanje ne samo takvih sjemeništa već i bogoslovnih škola u središtima pojedinih biskupija, ako u njima nema sveučilišta ili drugog visokog teološkog učilišta. U istom se pismu car obvezuje da će država novčano podržati takve ustanove iz fondova koji su nekoć uzdržavali generalna sjemeništa, a sada su preoblikovani u Vjerski fond i fond za stipendije studentima teologije.²⁷ Takav je poticaj još 20. svibnja 1790. upravio biskupi-

24 APSLJ, Isto, fol. 150. - O Barlaamu Keseru (1752.-1827.) usp. E. HOŠKO, Posljednji senjski franjevac podiže zvonik trsatske bazilike, *Marijin Trsat*, VIII/1974, 3, str. 3-4.

25 APSLJ, Isto, fol. 152, 154. - Provincijal Majer već je 13. srpnja 1806. bio siguran kako franjevcima nema više opstanka u Senju. Stoga u pismu ugarskoj vladi postavlja zahtjev da se provinciji vrate prije devetnaest godina oduzeti samostani u Brdovcu i Kotarima kao nadoknada za oduzeti senjski samostan. Naglašava da su ti samostani prikladni za smještaj školskih i odgojnih zavoda provincije, a provincija ne može čekati tako dugo dok bude izgrađen novi samostan u Senju. No, ugarska se vlada oglasila i na ovu Majerovu molbu, jer su samostani u Brdovcu, Kotarima i Senju trajno ostali izgubljeni za hrvatske franjevece.

26 Gerhard WINNER, *Die Klosteraufhebungen in Niederoesterreich und Wien*. Herold, Wien - München, 1967., str. 259-269.

27 Ferdinand MAASS, sv. 4, str. 300.

ma car Leopold II. (1790.-1792.), nakon što je bio odlučio dokinuti generalna sjemeništa. Biskupe je pozvao da uspostave bogoslovna sjemeništa i bogoslovne škole, a dopustio im je da za te ustanove upotrijebe i ispražnjene samostane i koriste nekoć zasnovane sjemenišne zaklade.²⁸

Naravno, biskup Ježić mogao se pozivati na tu carevu odluku, a i na odluku cara Franje I. od 25. ožujka 1802. o što skorijem uspostavljanju biskupijskih sjemeništa i bogoslovnih škola. Franjevci su se pak u svom opiranju prepuštanja samostana mogli pozivati na činjenicu da svoj samostan nisu napustili u vrijeme razmahalog jozefinizma na izričitu odluku istoga cara od 2. travnja iste godine o odustajanju od prethodnog jozefinističkog zakona prema kojem je država redovnicima oduzimala samostane. Te su uredbe cara Franje I. proturječile jedna drugoj pa je to bio sukob dvaju neusklađenih zakona, ali je država zanemarila vlastiti zakon u prilog franjevcima i stala na stranu Ježićeva zahtjeva da se franjevcima oduzme samostan u Senju i preda biskupiji. Što je bilo presudno za takvu odluku Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća? Najvjerojatnije je za državna nadležstva bilo važnije otvaranje novih ustanova, bitnih za život biskupije, od održavanja jednog samostana. No, nije isključeno da se biskup Ježić mogao osloniti i na svoj ugled kod najviših državnih vlasti pa je ta odluka donesena iz obzira prema njemu. Ježić, naime, u svom izvještaju "ad limina" spominje da je za ostvarenje svoga nauma tražio pomoć od države, od samoga cara. Ta napomena ukazuje ne samo na Ježićevu želju otvoriti sjemenište i bogoslovnu školu već i na njegovo povjerenje u državne vlasti i postavlja pitanje kako se on općenito nosio s jozefinizmom. Budući da u izvještaju "ad limina" 1814. Ježić jasno piše da mu je 1807. car udijelio 19.795 florena za otvorenje sjemeništa i bogoslovne škole, opravdano je taj dar protumačiti kao nagradu za punu odanost prema onovremenom jozefinističkom državnom ustrojstvu. Iz toga što je on odbio smjestiti bogoslovno sjemenište i visoku školu u bivši pavlinski samostan i odlučnosti da za te ustanove upotrijebi franjevački samostan može se zaključiti da je Ježić, nošen jozefinističkim idejama, zapravo želio

28 Feridnand MAASS, *Der Josephinismus. Quellen ze seiner Geschichte in Oesterreich 1760-1850.* sv. 4, Herold, Wiern-Muenchen, 1957., str. 10.

odstraniti franjevce iz svog biskupskog grada. To potvrđuje i činjenica da nije podržao njihov rad u gimnaziji gdje su djelovali do 1802. ili 1803. jer se realno odrekao te njihove službe samo da provede svoj naum o smještaju sjemeništa i bogoslovne škole u njihov samostan.²⁹ K tome ostaje upitno nije li Ježić primio i obvezu franjevcima pomoći u podizanju novoga samostana u Senju, jer je vrlo velika razlika u svoti novca koju je država dala njemu za preuređenje samostana i prethodno franjevcima za obnovu samostana.

I druga zbivanja ukazuju na to da je biskup Ježić bio pristaša jozefinizma. Najočitiiji je znak njegove pripadnosti tom državno-crkvenom sustavu sama činjenica da je imenovan za biskupa u vrijeme krutog jozefinizma. Njegova pak mladenačka biografija govori u prilog takvoj njegovoj upravljenosti. Završio je, naime, filozofski i teološki studij 1771. doktoratom u Grazu kad je na tamošnjem teološkom fakultetu već došlo do otpuštanja profesora isusovaca pa je on slušao predavanja dominikanca Vinka Dihanića i augustinca Johanna Baptista Cortiva, a možda i augustinca Richarda Teckera. Dihanić i Cortivo počeli su 1760. svoje nastavničko djelovanje u Grazu i prekinuli isusovačko teološko naučavanje, osobito o nauku o milosti. Tecker je 1765. naslijedio Cortiva, a kod njega i Dihanića je 1768. doktorirao Vid Modesto Bosiljevac iz Mrežnice tezama *Assertiones theologicae*, a Mijo Bračun je 1771. branio njihove teze *Assertiones theologicae ad mentem SS. Ecclesiae doctorum Augustini et Thomae*, te 1772. *Assertiones ex universa theologia*.³⁰ Nije poznato kod koga je doktorirao Ježić, ali je sigurno da je već u razdoblju njegova školovanja sveučilište u Grazu bilo jedna od visokoškolskih ustanova gdje su se udomile ideje tzv. kasnog jansenizma, jedne od idejnih sastavnica jozefinizma. Kasnije je Ježićev odnos prema francuskim vlastima bio takav da samo potvrđuje lakoću kojom se on prilagođavao političkim promjenama te prihvaćao i izvršavao uredbe državnih moćnika.³¹

29 APSLJ, Isto, fol. 144. - Istini za volju, biskup Ježić je 13. ožujka 1806. dopustio senjskim franjevcima da se nastane u bivšem pavlinskom samostanu dok im grad ne podigne novu kuću.

30 Franjo Emanuel HOŠKO, Jozefinist Franjo Tomičić iz Kastva (1729.-1790.), u: ISTI (ur.), *Zbornik Marijana Jurčevića. O čovjek i Bogu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., str. 333, 334.

31 Mile BOGOVIĆ, Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske, str. 77, 78.

4. Sjemenište i bogoslovna škola po mjeri jozefinističkih uredbi

Odgojni i školski zavod u Senju izdanak su jozefinističkih preuredbi visokog crkvenog školstva i crkvenih odgajališta u Habsburškoj Monarhiji koja je još za carice Marije Terezije (1740.-1780.) uvela, najprije 1774. i zatim 1777. godine, sustav jedinstvene teološke izobrazbe nametnuvši biskupijskim i redovničkim visokim školama novu nastavnu osnovu koja je bitno bila usmjerena pastoralnom osposobljavanju budućih svećenika.³² No, car Josip II. (1780.-1790.) učinio je radikalni korak na tom polju crkvenog odgoja i školstva jer je oduzeo Crkvi pravo na odgoj vlastitog klera i predao ga državi. Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće tako je 14. kolovoza 1783. upravilo dopis mjesnim biskupima i redovničkim provincijalima u kojem priopćuje svoju odluku da trajno obustavlja rad svih crkvenih visokih škola, kako biskupijskih tako redovničkih. Tada je država uspostavila generalna sjemeništa kao odgojne i obrazovne zavode i u njih okupila studente teologije iz biskupijskih i redovničkih visokih bogoslovnih škola da tako osigura jedinstven odgoj i izobrazbu budućih svećenika.³³ Dakle, na inicijativu samoga cara, državne su vlasti osnovale generalna sjemeništa kao mjesta jedinstvenog teološkog školovanja i odgoja budućih svećenika uz obrazloženje da je to zahtjev oblikovanja novog lika svećenika koji će biti u stanju ostvariti državne zahtjeve crkvene obnove.³⁴ Zadaća je svećenika odgojenih u generalnim sjemeništimu bila biti narodni učitelj i odgojitelj, a u ostvarivanju te zadaće podložan državi.

Provedbene odluke o uspostavi generalnih sjemeništa Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća otkrivaju da prvi koraci provedbe tog programa u Ugarskoj nisu bili dovoljno određeni. Najprije je, prema tim dokumentima, trebalo u generalno sjemenište u Budimu okupiti studente teologije koji su do tog vremena studirali

32 F. KLOSTERMANN, J. MUELLER (ur.), *Pastoraltheologie. Ein entscheidener Teil der josephinischen Studienreform.* Herder, Wien, 1979.

33 Uredba Namjesničkog vijeća br. 8885 od 15. IX. 1783. izriče taj cilj ovim riječima: "Quo benigna mens et intentio Regia quae generalia cleri tam saecularis quam regularis seminaria, in quibus morum et studiorum viegeat uniformitas, designatis locis constabilienda..." - Arhiv Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, Zagreb (=AHPZagreb), Svezak 6, str. 242.

34 B. F. MENZEL, *Abt Franz Stephan Rautenstrauch von Brenov-Braunau.* Koenigstein/Ts 1969, str. 226-223.

teologiju na redovničkim i biskupijskim bogoslovnim školama na području biskupija koje imaju središta u: Ostrogonu, Egeru, Vaczu, Gyöeru, Veszpremu, Višegradu i Szombatelyu. Još su bila predviđena dva generalna sjemeništa, i to u Košicama (Kassa, Cassovia, Kaschau) i u Pečuhu ili Kaloči; u ovo posljednje trebali su doći studenti teologije iz biskupija sa središtima u Senju, Velikom Varadinu, Zagrebu, Kaloči, Csanadu i Pečuhu. No, ubrzo su druga mjesta izabrana za djelovanje generalnih sjemeništa,³⁵ jer je konačna odluka Ugarskog namjesničkog vijeća 15. rujna 1783. bila da generalna sjemeništa budu u Požunu (Bratislavi), Egeru i Zagrebu.³⁶ U Požunu i Egeru teologiju će predavati deset profesora, a u Zagrebu samo četiri. Studenti su se trebali okupiti u tim mjestima prije 1. svibnja 1784. godine.³⁷

Program teološke nastave, koji je 1777. proglasila država za visoke crkvene škole u ugarskom dijelu Monarhije, prihvatila su 1783. i generalna sjemeništa, a ostao je na snazi i nakon što su ta sjemeništa 1790. prestala djelovati. Na početku djelovanja generalnih sjemeništa, objašnjava 1783. njihov idejni začetnik opat Stephan Rautenstrauch, njihovo se uspostavljanje opravdava potrebom »formiranja dobrih dušobrižnika, koji će jednom živjeti usred naroda da bi mu osvjetljavali put do dobra riječju i djelom«. Zato izobrazba budućih svećenika ne smije stvarati učenjake nego »dobre dušobrižnike«, jer svećenik treba biti učitelj, pastir i odgojitelj naroda, pa je potrebno izgraditi lik svećenika prema modelu djela Jana Opstraeta *Pastor bonus*,³⁸ i to posebno službom katehiziranja i propovijedanja.³⁹ Zato novi program teološke nastave napušta skolastičku nastavnu metodu jer ona, prema Rautenstrauchovu sudu

35 Odluke br. 4584/385 i 7640 - AHPZagreb, Svezak B 6, str. 239, 240.

36 PAVIŠEVIĆ, I/II, 3; II, 31.

37 Ista odluka Namjesničkog vijeća predviđa da u Budimu djeluje sveučilište s trima fakultetima: pravnim, medicinskim i filozofskim; teološki fakultet bit će u Pešti, a na njemu mogu studirati studenti koji su već završili teološko školovanje u generalnim sjemeništim. Dotadašnje visokoškolske ustanove, zvane akademije, u Trnavi, Györu i Košicama prestaju djelovati, ali nastavljaju rad akademije u Zagrebu i Velikom Varadinu. Filozofski odjel iz Trnave seli u Požun, a onaj iz Košica u Eger; u Požun seli i pravni odjel iz Trnave, dok se uspostavlja takav studij u Velikom Varadinu. - AHPZagreb, Svezak B 6, str. 245.

38 Opstraetovo je djelo u to vrijeme već na indeksu zabranjenih knjiga, i to zbog svoje jansenističke usmjerenosti.

39 K. BAUMGARTNER, *Die Seelsorge im Bistum Passau zwischen barocker Tradition. Aufklärung und Restauration*, St. Ottilien, 1975., str. 165-170.

»ne odgovara ni značaju ni opsegu teološke znanosti«, a također ni »potrebama našega vremena«. On uvodi novu didaktiku, koja se oslanja na pedagoška načela tzv. filantropizma Karla Heinza Seibta, koji opet slijedi Johna Lockeja i J. J. Rousseaua.⁴⁰ *Ratiu* sadržajno prethodi benediktinska teološka tradicija, koja je naglašavala potrebu praktične usmjerenosti teološkog studija kao i povijesnu metodu umjesto filozofijske u organizaciji sadržaja i sustava samoga teološkog gradiva.⁴¹

Pretjerano uplitanje države u teološko školovanje krivotvorilo je početni pozitivan pothvat naglašenog isticanja važnosti pastoralne teologije i pastoralne formacije budućih svećenika, jer se pokazalo da država želi stvoriti od svećenika državne službenike koji će državi podizati dobre građane razlažući ljudima »njihove dužnosti prema samima sebi, prema bližnjima, prema zemaljskim gospodarima kao i druge potrebe čovjeka kao društvenog bića.«⁴² Posljedica takva odgoja i obrazovanja bio je pad oduševljenja za studij i za buduće svećeničko djelovanje, čak i nedovoljna sigurnost u vjeri mnogih koji su bili u generalnim sjemeništima.⁴³ Jozefinistički sustav pak nije dočekao ostvarenje svog očekivanja da će takvim odgojem i obrazovanjem svećenika potaknuti i nov odgoj vjernika. K tome je bio nedostatan broj svećenika koji su odgoj i obrazovanje stekli u generalnim sjemeništima. Biskupi su pak uglavnom pokazivali nezadovoljstvo što se odgoj i obrazovanje budućih svećenika odvija bez njihova utjecaja, a i vjernici su vrlo često iskazivali svoje nezadovoljstvo mladim kapelanima koji su došli iz generalnih sjemeništa. Sve je to dovelo do dokidanja generalnih sjemeništa odmah na početku vladanja cara Leopolda II. (1790.-1792.).⁴⁴

Najprije je Bečka dvorska kancelarija 4. srpnja 1790. dokinula generalna sjemeništa u austrijskom dijelu Monarhije, a biskupima i crkvenim redovima dopustila da ponovno sami organiziraju teološku izobrazbu i odgoj svog pomlatka; filozofsku su izobrazbu i nadalje

40 J. MUELLER, *Die Pastoraltheologie innerhalb...*, str. 51.

41 Isto, str. 50.

42 E. HEGEL, *Die Situation der deutschen Priestarusbildung um die Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert*, u G. SCHWEIGER, *Kirche und Theologie im 19. Jahrhundert*, Göttingen, 1975., str. 32-34.

43 Hans HOLLERWEGER, *Zwischen Kaiser und Volk*, str. 89.

44 Hans HOLLERWEGER, *Zwischen Kaiser und Volk*, str. 89.

trebali prethodno stjecati u državnim školama. U ugarskom je dijelu Monarhije car Leopold II. dokinuo 18. siječnja 1791. generalna sjemeništa i ponovno dopustio biskupima i višim redovničkim starješinama uspostavu visokih bogoslovnih škola s pripadnim odgojnim zavodima.⁴⁵ Naravno, u crkvenim odgojnim i obrazovnim zavodima i nadalje je vladao jozefinistički duh u odgoju i obrazovanju.⁴⁶ Država, naime, nije odstupila od prije postavljenih zahtjeva u organizaciji teološkog obrazovanja. Bila je dopuštena mogućnost biskupijama i redovničkim zajednicama otvaranja svojih bogoslovnih škola pod sljedećim uvjetima: prvo, da prihvate *Ratio* (1777.) kao nastavnu osnovu,⁴⁷ odnosno državne propise o njezinoj prilagodbi; drugo, da se pridržavaju rasporeda predmeta, satnice i priručnika koje je propisala država, odnosno usvojilo sveučilište u Beču ili Budimpešti;⁴⁸ treće, da ne slijede u predavanjima autore koje nisu odobrile državne vlasti i ne raspravljaju o pitanjima na koja nisu dovoljno sigurni odgovori;⁴⁹ četvrto, profesori moraju prethodno zadobiti kvalifikaciju polaganjem državnog ispita na sveučilištu;⁵⁰ peto, da državnim školskim vlastima u dva primjerka šalju semestralne izvještaje o radu škole i o uspjehu svakog studenta;⁵¹ šesto, da u školskim poslovima poštuju nadležnost državnih školskih vlasti.⁵²

Te su ustanove bile od presudne važnosti u povijesti Senjsko-modruške biskupije zbog svoje odgojne i obrazovne uloge. Njihova važnost presiže granice biskupije i očituje se u kulturnoj povijesti zapadne Hrvatske, a valja naglasiti da su neki profesori u određenim razdobljima prošlosti tih ustanova značajno utjecali na život Crkve u Hrvatskoj. Razumljiva je sama činjenica da su nastanak i počeci djelo-

45 Franciscus CVETAN, *Constitutiones Maximiliani Vrhovac episcopi zagrebiensis et josephinismus*, str. 28.

46 Franciscus CVETAN, *Constitutiones Maximiliani Vrhovac episcopi zagrebiensis et josephinismus*, str. 52; 57, 58.

47 *Statuta...provinciae S. Ladislai*, 90: »...Lectores tam Theologiae, quam Philossophiae in tradendis materiis suarum respectivarum facultatum, Planum ab Excelso Consilio Locumtenentiali Hungarico, aut successivis forte annis ab altiori foro praescribendum exacte observent...« - *Statuta municipalia Provinciae S. Joannis a Capistrano*, Budae, 1829., 77.

48 *Isto*, 114; *Tabella exhibens Ordinem praelectionum pro Lycaeis Hungariae* (1806).

49 *Statuta municipalia Provinciae S. Joannis a Capistrano*, 82.

50 *Isto*, 114: kao osobitu uredbu navodi i to da se za profesorski ispit ne mogu prijaviti kandidati koji su prije 1774. završili redoviti studij teologije.

51 *Statuta...provinciae S. Ladislai*, 90; *Statuta municipalia Provinciae S. Joannis a Capistrano*, 82.

52 C. VASCOTTI, *Storia della Castagnavizza*, 115.

vanja senjskog bogoslovnog sjemeništa i bogoslovne škole bili ovisni o onovremenom odnosu Crkve i države u Habsburškoj Monarhiji. Ti su se odnosi očitovali i tijekom pet desetljeća kasnog jozefinizma, tj. sve do konkordata između Svete Stolice i Austrije 1855. godine. Država im je, naime, nametnula i kontrolirala odgojni i nastavni program u duhu kasnog jozefinizma.

THE REASONS FOR CREATING THE THEOLOGICAL SEMINARY AND THEOLOGICAL SCHOOL IN SENJ

Summary:

When on 18th January 1791, the Habsburg monarchy, during the time of Emperor Leopold II (1790-1792), abolished the so-called general seminaries i.e. the state educational institutions for future priests, the bishops could create high seminary schools with appertaining educational institutions, seminaries. Ivan Kstitelj Ježić (1789-1833), the bishop of Senj-Modruša made good use of this permission and established the seminary and theological school. Thus, the Archdiocese of Rijeka and the diocese of Gospić-Senj celebrate their 200th anniversary in honour of founding these institutions, established during Joseph's times, with the aim to educate future priests.

Key words: Diocese of Senj-Modruša, Senj, Ivan Krstitelj Ježić, seminary, high theological school.